

Havainnot ja hankkeesta; Vuorovaikutuksen merkitys osana nuorilähtöisen toiminnan mahdollistamista

YTY – Yhdessä tekemisen yhteisö -hanke

2023–2025

Sanasto

Yhteisötyö

Yhteisötyö on tavoitteellista toimintaa, jonka päämääränä on vahvistaa yhteisön jäsenten keskinäisiä suhteita, toimijuutta ja kykyä vaikuttaa omaan elinympäristöönsä. Keskeistä on toiminnan kohdistuminen itse yhteisöön, ei vain yksilöihin. Yhteisötyön osallisuutta, luottamusta ja yhteisvastuuta edistäviä työmenetelmiä ovat muun muassa *yhteiskehittäminen* ja *kohtaamispaikkatyö*.

Yhteiskehittäminen

Yhteiskehittäminen tarkoittaa prosessimuotoista toimintatapaa, jossa palveluja, toimintamalleja tai ratkaisuja suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä niiden ihmisten kanssa, joita ne koskevat. Prosessi perustuu dialogiin ja siinä osallistujat ovat itse toimijoita.

Kohtaamispaikkatyö

Kohtaamispaikkatyö on yhteisötyön muoto, joka tapahtuu avoimissa, matalan kynnyksen tiloissa, joissa ihmiset voivat kohdata toisiaan ja ammattilaisia ilman asiakkuutta tai velvoitteita. Tavoitteena on luoda edellytyksiä osallisuudelle. Keskeisiä piirteitä ovat vapaaehtoisuus, arjen vuorovaikutus, kuulumisen kokemuksen rakentaminen sekä vertaistoimijuuden mahdollistaminen.

Osallisuustaju

Kai Alhanen (2024), suomalainen yhteiskuntafilosofi ja dialogitutkija, käyttää osallisuustajun käsitettä kuvaamaan ihmisen kykyä ja herkkyyttä hahmottaa oma osallisuutensa yhteisissä asioissa – erityisesti demokraattisissa, institutionaalisissa ja vuorovaikutuksellisissa käytännöissä.

Alhanen korostaa, että osallisuustaju ei ole synnynnäinen ominaisuus, vaan se kehittyy - tai jää kehittymättä - arjen käytännöissä. Vain vuorovaikutuksessa ihminen oppii ymmärtämään oman toimijuutensa, vaikutuksensa ja vastuunsa osana yhteisiä käytäntöjä. Osallisuustaju tekee mahdolliseksi sen, että ihminen osaa toimia osallisena myös silloin, kun kukaan ei erikseen kutsu osallistumaan.

Mahdollisuuksien taju

Mahdollisuuksien taju tarkoittaa kykyä hahmottaa tilanteessa olevia vaihtoehtoja, nähdä vallitsevien reunaehtojen sisällä avautuvia mahdollisuuksia sekä arvioida, mihin suuntaan toimintaa kannattaa kehittää. Se yhdistää realistisen tilannetajun, luovan ajattelun ja kyvyn tunnistaa sekä nykyhetken että tulevaisuuden potentiaali.

Osallisuustajun tapaan myöskään mahdollisuuksien taju ei ole synnynnäinen ominaisuus vaan pitkälti harjoiteltava ajattelutapa. Sitä voi kehittää sekä yksilönä että yhteisössä, ja se on erityisen arvokas taito muuttuvissa ja epävarmoissa toimintaympäristöissä.

Johdanto

YTY – Yhdessä tekemisen yhteisö -hanke toteutettiin STEAn rahoituksella kolmevuotisena 2023–2025 Harjulan settlementin ry ja Lahden Diakoniasäätiön yhteistyönä.

Hankkeen päätavoitteena oli mahdollistaa nuorilähtöistä toimintaa ja tukea sitä toiminnallisella kohtaamispaikalla ja voimavaraistavalla valmennuksella. Hankkeessa pilotoitiin kokonaisuus, jolla pyrittiin edistämään nuorten hyvinvointia ja osallisuutta sekä vähentämään yksinäisyyden kokemusta. Menetelmällisesti kyseessä oli yhteisöperustainen, matalan kynnyksen kohtaamispaikkatyö, jossa toiminnan ytimen muodosti ihmisten välinen kohtaaminen. Asiakkaat kohdattiin pienessä, turvallisessa ja kotoisassa ympäristössä, jossa pyrittiin antamaan tilaa tutustumiselle, vuorovaikutukselle ja luottamuksen rakentumiselle. Toimijuutta heräteltiin yhteiskehittämisprosesseilla, jossa hanke tarjosi nuorille puitteet ja tuen toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen.

Hankkeessa toteutettu asiakastyö perustui vuorovaikutukseen ammattilaisen ja asiakkaan välillä. Vuorovaikutuksen ei nähty olevan vain tiedon vaihtoa, vaan yhteinen prosessi, jossa rakennetaan luottamusta, ymmärrystä ja merkityksiä. Ymmärrettiin, että laadukas ja toimiva vuorovaikutus luo edellytykset asiakkaan kuulluksi tulemiselle, kokemusten näkyväksi tekemiselle sekä yhteisen tavoitteen muodostamiselle.

Havainnosta työmuodoksi

Kohtaamispaikkatyö perustuu ammattilaisen läsnäoloon ja asiakkaan kuulemiseen, mutta toisaalta myös vastavuoroiseen vuorovaikutukseen. Hankkeen aikana esiin nousivat kuitenkin asiakkaiden haasteet vuorovaikutuksessa. Puhe havaittiin usein minäkeskeiseksi ja yksisuuntaiseksi. Keskustelussa puhe suuntautui vahvasti ohjaajalle, eikä vertaisten vuorovaikutukseen osattu liittyä. Huomattiin, että kohtaamispaikalle tultiin ennemmin tapaamaan ohjaajia kuin vertaisia. Yhteisöön tai omaa toimijuutta vaativaan ohjelmaan liittyminen näyttäytyi vaikeana. Hankkeessa pohdittiin ”**mikä estää osallisuutta**”, kun asiakkailla selvästi oli niukkuutta sosiaalisissa suhteissa ja vertaisverkostossa, siis yksinäisyyttä. Asiakkaat itse kertoivat hakeutuneensa toimintaan, sillä tarjolla oleva yhteisö oli pieni – pienessä yhteisössä käytännössä kaikilla oli mahdollisuus saada ohjaajan huomiota ja päästä porukkaan.

Havaintomme pohjalta ilmiöön haettiin myös tutkimuspohjaista tietoa, jonka vahvistamana voitiin todeta, että **myös tutkimustiedon valossa yksinäisyys ja**

puutteet vuorovaikutustaidoissa liittyvät yhteen. (Hyttinen, 2017. / Tapani & Ranta, 2014.) Totesimme, että mikäli työmme tavoite on edistää osallisuutta ja vähentää asiakkaan yksinäisyyttä, on vuorovaikutustaidot ja niiden tukeminen yksi keskeisimmistä työvälineistä tavoitteiden saavuttamiseksi.

”Oon ihan hirveesti yksin ja se on just kiva. MUTTA...sen myötä on sitten, vaikka jos oon ollu viikon yksin kotona, niin tosi tosi iso kynnys lähtee mihinkään, ees kauppaan”.

”Et kyl siinä tuntuu, et ne taidot on kadonnu. Et en enää osaa mitä sanotaan muille. En osaa keskustella enää.”

”Ja kyl mä tunnistan sen, et kun on paljon yksin, niin ajatukset on negatiivisempia. Vaikee nähdä hyviä asioita.”

-29.10.2025 YTY – Yhdessä tekemisen yhteisö -hankkeen kohtaamispaikalla nuoren toteamaa

Hankkeessa tiedostimme ja huomioimme havaintomme arjen työssä, jossa kiinnitimme erityistä huomiota vuorovaikutukseen ja sen tukemiseen. Myöhemmin huomasimme käytännössä myönteistä kehitystä. Asiakaskyselyyn vastanneista toiminnassa mukana olleista nuorista

- 100 prosenttia koki, että toimintaan osallistuminen on lisännyt rohkeutta osallistua yhteiseen keskusteluun.
- 100 prosenttia koki toiminnassa mukana olon parantaneen taitoja keskustella ja kuunnella muita.
- 84 prosenttia koki toiminnan vähentäneen yksinäisyyttä.
- 69 prosenttia koki toiminnan lisänneen osallisuutta ja yhteisöön kuulumisen tunnetta.

Arvioimme, että työmme on ollut vaikuttavaa, ja koemme, että vuorovaikutuksen tukemisella on merkittävä osuus nuorilähtöisen toiminnan prosessissa. Alla olemme tarkastelleet, miten vuorovaikutus ja sen huomioiminen kytkeytyy nuorilähtöisen toiminnan prosessin ja eri vaiheiden toteuttamiseen.

2. Vuorovaikutustaitojen tukeminen osana nuorilähtöisen toiminnan prosessia

1. Kohtaamispaikka

Hankkeen kohtaamispaikkatyön keskeisiä tavoitteita ovat olleet *osallisuuden lisääminen, hyvinvoinnin edistäminen sekä yksinäisyyden kokemuksen vähentäminen*. Yhteisössä tapahtuva vuorovaikutus eri osapuolten välillä on ymmärretty työväliseksi näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Ammatillaisen tarjoama sosiaalinen tuki ja työ yhteisön jäsenten vuorovaikutusosaamisen kehittymiseksi tukee liittymistä ja vastavuoroisuuden syntymistä. Tämä on edellyttänyt ammatilaisilta kykyä, halua ja ennen kaikkea rohkeutta haastaa omaa ammatillista vuorovaikutustaan suhteessa asiakkaisiin – kyse on ollut ammatillisen vuorovaikutuksen ydinteemasta, jossa tasapainoillaan läheisyyden ja etäisyyden välillä.

Työntekijän on oltava aidosti läsnä, empaattinen ja inhimillinen — uskallettava tuoda omaa persoonallisuuttaan vuorovaikutukseen ja rakentaa luottamusta sitä itse osoittaen, paljastaa jotain itsestään. Tasapainoinen vuorovaikutus on kaksisuuntaista

ja edellyttää molemminpuolista jakamista. Hankkeen aikana onkin noussut pohdintaan, kuinka asiakkaan vuorovaikutustilanteiden pohjautuminen pitkälti asiakas-ammattilainen-kohtaamisiin vaikuttaa kykyyn olla tasavertaisena vuorovaikutuksessa? Voiko ammattilaisen loputon ”kuuntelijan rooli” ja fokuksen pitäminen tiukasti asiakkaan asioissa johtaa asiakkaan korostuneeseen ”minäpuheeseen” ja siten haasteisiin liittyä vertaisyhteisöön? Tähän on rohkeasti lähdetty vastaamaan.

Vuorovaikutus kohtaamispaikalla on tähdännyt tutuksi tulemiseen, kohdatuksi, nähdyksi ja kuulluksi tulemisen kokemukseen ja turvallisen ilmapiirin rakentumiseen. Samaan aikaan paikalla olevilla nuorilla on ollut yhteisössä eri vaiheita meneillään; osan ollessa jo vakiintuneita kävijöitä on joku ollut vasta tutustumassa toimintaan. Uuden nuoren saapuessa ohjaajilla on ollut iso vastuu vuorovaikutuksesta, mutta usein tutustumistilanteen vuorovaikutukseen ovat osallistuneet myös jo vakiintuneet kävijät, jotka ovat kohdanneet tulijan vertaisenaan.

On hyvä huomata, että pyrittäessä vaikuttamaan vuorovaikutustaitojen kehittymiseen, tavoitellaan uusien taitojen omaksumista ja vanhojen toimintamallien muuttumista. Se on usein hidas oppimisprosessi ja vaatii ohjaajilta malttia ja pitkäjänteisyyttä. Kuitenkin haluamme korostaa, että *vuorovaikutuskulttuurilla* on merkittävä rooli yhteisön ja tilan ilmapiiriin, ja sen avulla myös rakennetaan ja ylläpidetään turvallisempaa tilaa.

2. Mahdollisuuksien korostaminen

Ohjaajat ovat sanoittaneet omalla puheellaan toiminnan rajoja (esimerkiksi resurssit, turvallisuus) ja toisaalta myös rajoitteiden ratkaisemista. He ovat osaltaan tuoneet esiin mahdollisuuksia ja kannustaneet visioimaan, puhumaan ääneen unelmista. Yhdessä tehden moni sellainen asia, mikä yksin on haastava, lähes mahdoton, voikin olla toteutettavissa. Kävijöiden elämä on tuntunut olevan korostuneesti ”*tässä ja nyt*”, ja puheessa esiintyvät tulevaisuuden tavoitteet ovat liittyneet tyypillisesti esimerkiksi jonkin hyödykkeen hankintaan sen sijaan, että pohdittaisiin laajemmin oman elämän suuntaa tai tulevia elämän sisältöjä. Ajatuksena onkin ollut ”*mahdollisuuksien tajun*” kehittäminen yhteisiä, edes pieniä, toimintoja ideoimalla, ja sen kautta tulevaisuuteen suuntaavaan ajatteluun suostumalla – seurauksena tästä mahdollisesti *tulevaisuusorientaation* herääminen. Menetelmänä on nähty ohjaajien tulevaisuuteen suuntaavan puheen käyttö.

3. Kuuleminen

Nuoret ovat tuottaneet kohtaamispaikalla monenlaista puhetta. Ohjaajan on täytynyt toisaalta osata ohjata keskustelua, mutta erityisesti antaa tilaa nuorten puheelle, vaikka aiheet ovat usein haastaneetkin. Hyvä keino on ollut sanoittamisen

ymmärtämisen tarkastaminen – ”Ymmärsinkö oikein? Tarkoitatko...?”.

Kuunteleminen ymmärtääkseen, saadaksesen aidosti tietää mitä toinen tarkoittaa edellyttää ohjaajan aitoa läsnäoloa. Lisäksi nuori ei aina itsekään tunnista unelmiaan unelmiksi tai toiveitaan mahdollisiksi. Viittauksia tällaisiin ”*Voi kun vois joskus*”- tai ”*Ai et ois kivaa jos*”-asioihin on tullut kuitenkin usein tavallisen keskustelun lomassa. Niiden kohdalle pysähtyminen on tärkeää ja voi käynnistää uuden ajatusprosessin tai orientaation nuorena.

On kuitenkin hyvä huomata, että ohjaajan tehtävä ei ole vain kuunnella.

Vuorovaikutus on hedelmällisintä kaksisuuntaisena ja tasavertaisena. Myös nuoren tulee oppia aidosti kuuntelemaan, siis pyrkiä ymmärtämään toisen kertomaa, ei vain ”kuuntelemaan keskeyttääkseen tai vastatakseen”.

”*Ihminen on ihmiselle peili.*” — **Sören Kierkegaard**

Miten ammattilainen voi ammatillisessa vuorovaikutuksessaan toimia nuorelle paitsi peilinä myös uusia maailmoja avaavana ”tasavertaisena toisena” – millaista ammatillisuuden tarkastelua vastavuoroiseen vuorovaikutukseen heittäytyminen vaatii? Tätä on hankkeemme aikana pohdittu, ja keskeisenä on koettu hankkeessa tehtävälle työlle asetetut tavoitteet, vuorovaikutuksen ymmärtäminen työvälineeksi, sekä näihin liittyen kysymys ”*millaisella vuorovaikutuksella tavoitteiden saavuttaminen on mahdollista?*”.

4. Kehittäjätiimin perustaminen

Kehittäjätiimiin kannustaminen ja kutsuminen on toiminut parhaiten, kun se on tehty henkilökohtaisesti, kasvokkain, nimeltä nuorta kutsuen. Toisaalta on aina pyritty luomaan turvallinen ilmapiiri kieltäytyä kutsusta. Yhtä lailla on nähty tärkeäksi, että nuori oppii määrittämään ja ilmaisemaan omia rajojaan. Rohkaistaessa nuorta mukaan ovat osallisuutta vahvistavat, vaikutusmahdollisuuksia esiin tuovat sekä ”*me-henkeä*” ilmaisevat lauserakenteet vaikuttaneet toimivilta – ”*Tämä on meidän yhteinen kehittäjätiimi, meidän juttu*”. Tällaisen ”*me-hengen*” -luojana on hyödynnetty lisäksi kehittäjätiimiläisten omaa WhatsApp-ryhmää viestintään. Ohjaajien puheella on korostettu paljon myös sitä, että jokainen osallistuu omien voimavarojensa mukaan, ja että ohjaajien tuki on aina saatavilla.

5. Suunnittelu

Toivotun toiminnan toteutuminen on edellyttänyt suunnittelua, josta on vastannut kehittäjätiimin jäsenet – nuoret ja ohjaajat yhdessä. Taustalla on periaate, että osallisuus ei synny tekemällä ”*osallistavaa toimintaa*”, vaan tekemällä **aidosti yhteistä ajattelua**. Paras keino yhteisen ajattelun harjoitteluun on tietysti konkreettinen, aito tilanne – ei mennä valmiiksi järjestetyille laavuretkelle tai yövytää

muiden organisoimalla retkellä ulkona. Idea toteutuu, jos sitä prosessoidaan ja viedään eteenpäin yhdessä.

Myös suunnitteluvaiheessa ohjaajalle on ollut oma roolinsa; ohjaaja fasilitoi, mahdollistaa ja suuntaa tilannetta. On huolehdittu kaikkien äänen tulemisesta esiin, esitetty tarkentavia kysymyksiä, kannustettu, keuhuttu ja erityisesti autettu osallistujia tulemaan ymmärretyksi.

6. Sitoutuminen

Nuorten sitoutuminen toiveiden pohjalta käynnistettyyn toimintaan on vaihdellut prosessin kaikissa vaiheissa. On käynyt niinkin, että toimintaa ehdottanut nuori ei itse innostunutkaan lopulta mukaan. Haasteeseen on haettu vastauksia motivaatioteorioista ja aihetta on työstetty hankkeen ohjausryhmän työpajassa. Vetäytymisen, erilaisin syin pois jättäytymisen ja päätöksen tekemisen vaikeuksien taustalla on ollut varmasti monia tekijöitä eikä selvää selitystä aina ole löytynyt.

Jonkinlainen käsitys asiasta on kuitenkin muodostunut. Haastavassa elämäntilanteessa ja vaihtelevan voinnin kanssa elettäessä nuori ei välttämättä osaa arvioida riittääkö oma kuntoisuus edesspäin olevaan toimintaan. Toisinaan sitoutumisen vaikeus voi myös johtua siitä, että asiakas ei tiedä mitä haluaa. Jos ei osaa muodostaa asiasta tai tarjolla olevan toiminnan kiinnostavuudesta omaa mielipidettä, on luonnollisesti vaikea tehdä päätöstä osallistumisesta. Voi myös olla, ettei nuori näe omaa merkitystään kokonaisuudelle. Hankkeen aikana onkin pyritty välittämään kullekin asiakkaalle viestiä oman osallistumisen vaikutuksista muihin, ”*Sinulla on merkitystä täällä*”.

Myös omien taitojen ja osaamisen epäileminen voi johtaa mielikuvaan, jossa toiminta ei näyttäydy kutsuvana. Tosiasiassa jo se, että osallistuu, mutta myös nuoren erityiset taidot, voivat olla syy miksi toiminta mahdollistuu myös muille. Onkin tärkeää, että ohjaajat ja muut osallistujat tukevat nuorta oman mielipiteen muodostamisessa, kunnioittavat nuoren päätöksiä sekä tuovat esiin havaintojaan myös aikaisemmista onnistumisista ja kannustavat myönteisen kautta. Nekin onnistumiset, joita nuori ei itse heti huomannut, ovat vahvistaneet nuoren uskoa omaan kykyyn osallistua ja näin auttaneet sitoutumaan paremmin.

Ohjaajan on puheellaan mahdollista vaikuttaa asiakkaan sitoutumiseen osallistua. Luonnollisesti tässäkin on kyse aikaa vaativasta prosessista, jossa ensin rakennetaan yhteyttä, tullaan tutuiksi ja toivottavasti lopulta saavutetaan yhteisöön kuulumisen tunne. Sitoutuminen on sosiaalista – ihmiset ovat kenties tulleet kohtaamispaikkamme vuoksi, mutta pysyneet siellä luotujen suhteiden vuoksi. Yhteistyö työmuotona on mahdollistanut asiakkaan osallisuustajun kehittymisen;

Osallisuustaju

”Henkilön tietoisuutta siitä, miten hän vaikuttaa yksilönä maailmaan ympärillään ja miten puolestaan ympäröivä maailma vaikuttaa häneen. Tällaisen tietoisuuden herääminen on luonnollinen seuraus dialogisista keskusteluista. Dialogi auttaa meitä hahmottamaan paremmin, keitä me olemme, mihin kykenemme ja mitä haluamme.”

-Dialogikirja / Kai Alhanen, 2024

7. Toteutus

Toteutusvaiheessa ohjaajat ovat ”pitäneet laumaa kasassa” vuorovaikutuksellaan – on kannustettu ja pidetty yllä yhteyttä ryhmän jäseniin. Ryhmän dynamiikka ja tunnelmat voivat vaihdella toiminnan aikana. Tämän havainnoinnissa on auttanut vuorovaikutuksen seuraaminen – myös sanattoman! Tämä on toiminnan lomassa haastavaa, ja onkin ollut erityisen hyvä, että toimintaa on toteutettu kahden ohjaajan voimin.

Ohjaajien ääneen ilmaisema puhe siitä, mitä seuraavaksi tai nyt juuri tapahtuu, on mahdollistanut osallistujille etenemisen ennakointia. Silloin kun asiat eivät ole edenneet suunnitellusti on ollut hyvä, tietoinen valinta ohjaajilta, puhua rauhalliseen tahtiin ääneen omaa tilanteen kokemista sekä asian ratkaisemiseen liittyvää ajattelua. Usein on vedetty vaihtoehtoja antavin kysymyksiin nuoria mukaan ratkaisuja hakevaan yhteiseen ajatteluun – *”yhdessä ratkaistaan ja selvitään”*. Nuorilta saaduista ratkaisuehdotuksista on annettu myönteistä palautetta ja kiitosta.

8. Jälkipurku

Jälkipurkutilanteet ovat mahdollistaneet muistoja vahvistavan jaetun puheen. Kokemusta muistelemalla on tavoiteltu yhteistä kokonaiskuvaa – puhuttu ja sanoitettu ääneen mitä koettiin, ja *tarinallistettu* yhdessä koettua. Tällöin on lisäksi pyritty käsittelemään avoimesti ja rakentavasti myös mahdollisia haastavia tilanteita, jolloin niistä ei kenties olekaan jäänyt niin huonoja muistoja – ovat jopa voineet kääntyä *”selviytymistarinoiksi”*.

Tätäkään vaihetta ei pidä unohtaa, sillä muistot kytkevät ihmisiä toisiinsa, ja niiden kautta syntyvä yhteinen kieli (”inside jutut”) lisää yhteenkuuluvuutta. Toiminnan jälkeisessä keskustelussa on ollut kyse *yhteisestä reflektiosta*, ajatuksesta, että

osallisuus ei synny siitä, että jokainen vain esittää oman mielipiteensä, vaan siitä, että muodostetaan uusi yhteinen ymmärrys. Henkilökohtaiseen reflektioon ja itsenäiseen mielipiteen ilmaisuun on hankkeessa johdateltu kehittäjätiimien päätteeksi kerätyllä palautekyselyllä.

LÄHTEET

Alhanen, Kai. 2024. *Dialogikirja*. Helsinki: Into.

Hyttinen, Salli. 2017. *Yksinäisyys aikuisten vuorovaikutussuhteiden tutkimuksessa: Katsaus vuosiin 2006–2016*. Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto. URN:NBN:fi:jyu-201706122795. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201706122795>

Linna, Tapani, ja Joonas Rantala. 2014. *Nuorten syrjäytyminen ja vuorovaikutusosaaminen: Kirjallisuuskatsaus nuorten syrjäytymistä ja vuorovaikutusosaamista käsittelevään tutkimuskirjallisuuteen*. Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto. URN:NBN:fi:jyu-201502021237. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201502021237>

LUKUSUOSITUS

Työterveyslaitos; Asiakastyöosallisuus syntyy vuorovaikutuksessa
<https://www.ttl.fi/oppimateriaalit/asiakastosallisuus-sotessa/asiakastosallisuus-syntyy-vuorovaikutuksessa>